

M.M MÜHAFİZƏ QURĞULARI,ONLARIN TƏSNİFATI VƏDAXİLİ QURULUŞU.

Əhalinin və dövlətin istehsal gücünün kütləvi qırğın silahlarından, təbii fəlakətlərdən, istehsalat qəzalarından mühafizəsi mülki müdafiənin əsas vəzifələrindən biridir. Bu tapşırıqın yerinə yetirilməsinin yollarından biri də iqtisadi istehsalat obyektlərində və yaşayış məntəqələrində insanların sığınması üçün müxtəlif tipli qoruyucu mühafizə qurğularının qurulmasıdır.

Mülki müdafiənin mühafizə qurğuları müasir zədələyici vasitələrdən insanların mühafizəsi məqsədi ilə yaradılır. Onlara sığınacaqlar, sadə və radiasiya əleyhinə sığınacaqlar aiddir.

Sığınacaqda bu tədbirlər həyata keçirilməlidir:

1. Sığınacaqlardan kimlərin, nə şəkildə faydalanacağı əvvəldən təsbit edilməlidir.
2. Sığınacağın havasını pozmadan işləyə bilən işıqlandırma tərtibatı olmalıdır.
3. Sığınacaqlar suvanmamalı və gərəksiz əşya qoyulmamalıdır.
4. Çöl ilə xəbərləşmə tərtibatı təmin edilməlidir.
5. Yanğınlara qarşı lazımlı tədbirlər alınmalıdır.
6. Yeməklərin bişirilməsində qaz sobası seçilməli və o da oksigeni azaltmamaq üçün məcburi hallarda istifadə edilməlidir.
7. Hər 25 adama 1 tualet olmalı, tullantıların çölə atılmasında ağız bağlı qablar və plastik torbalar istifadə edilməlidir.
8. Yatmaq üçün ikili, hətta üçlü carpayılar qoyulmalı, bu carpayılardan oturmaq üçün də yararlanılmalıdır.

9. Sığınacağa girərkən kifayət miqdarda qida və sağlamlıq vəsaitləri unudulmamalıdır.

Mühafizə qurğuları öncədən də xüsusi göstərişlə qurula bilər. Qoruyucu qurğular öncədən ayrı və ya binanın zirzəmisində uzunmüddətli istifadə məqsədi ilə yaradılır. Sülh vaxtı bu qurğular müxtəlif məqsədlərlə, məsələn, sinif otağı, qaraj kimi, təsərrüfat işlərində və s. istifadə edilir. Bunun üçün qoruyucu qurğunun qısa müddət ərzində birbaşa təyinatı istiqamətində istifadəsini təmin etmək lazımdır.

İndiki dövrdə müasir kütləvi qırğın silahlarından insanların mühafizəsinin effektivliyi yalnız qoruyucu qurğuların birbaşa insanları qəbul etməsinə hazır olması və texniki sazlığı, mürəkkəb avadanlıqlarla təmin edilməsi ilə deyil, eyni zamanda qoruyucu qurğularda xidmət göstərən heyətin hazırlığından da asılıdır. Qoruyucu qurğuların xidməti heyəti hökmən müxtəlif ekstremal hallarda düzgün qərar qəbul etməyi bacarmalı və yaranan problemləri vaxtında, düzgün aradan qaldırmalıdır.

Sığınacaqlarda insanların yerləşdirilməsinin planlaşdırılması, təşkili və təminatı müvafiq xidmətlər tərəfindən həyata keçirilir. Onlar planlaşdırıcı sənədləri işləyib hazırlamalı, qoruyucu qurğuları sexlər, şöbələr, iqtisadi obyekt xidmətləri arasında paylaşdırmalı, sığınacaqlara giriş marşrutlarını qeyd etməli, sığınacaqlardakı qaydalarla istifadəçiləri tanış etməlidir.

Sənədlərin hazırlanmasından öncə sığınacağın tutumu və mühafizə qabiliyyəti dəqiqləşdirilməlidir. Onlar azlıq təşkil edəndə mühafizəedici xüsusiyyətə malik zirzəmilərdən və digər tikililərdən istifadə nəzərdə tutulmalıdır. Tez qurula biləcək sığınacaqların tikintisi üçün yerlər müəyyən edilməlidir. Sığınacaqlar əhalinin sayına uyğun olaraq bölüşdürülür. Bu zaman onların yaxınlıqdakı evlərdə yaşayan insanlarla dolması nəzərdə tutulur. Bu zaman əsas məqsəd - qısa müddət ərzində qoruyucu qurğuya daxil olmaqdır.

Qoruyucu qurğuda xidmət göstərmək üçün formalaşmalar yaradılır. Bu formalaşmaların şəxsi tərkibi insanların qoruyucu qurğulara qəbuluna, onun dolmasının təşkilinə, insanlar orada olduğu zaman düzgün istifadəsinə və qurğu sıradan çıxdıqda təxliyəsinə cavab verməlidir.

Sığınacaqlarda otaqlar əsasən 2 yerə bölünür.

a) Əsas tə'yinatlı otaqlar.

Sığınma otaqları (SO) - əhalinin daldalanması və yerləşdirilməsi üçün bir, iki və üçmərtəbəli taxtlar (narlar) yerləşdirilən otaqlardır.

Sığınacaqda adamların daldalanması üçün nəzərdə tutulan otaqların ayrı-ayrılıqda sahəsi 25 kv m-dən, ümumi sahəsi 75 kv. m-dən az olmamalıdır.

Adamların daldalanması üçün otaqların sahəsi ikimərtəbəli taxtlar qoyularkən hər adam üçün $0,5 \text{ m}^2$, üç-mərtəbəli taxtlar qoyularkən isə $0,4 \text{ m}^2$ hesablanmalıdır. Otaqlarda daxili havanın həcmi hər adam üçün ən azı $1,5 \text{ m}^3$ olmalıdır.

Otaqların hündürlüyü onlardan sülh dövründə nə məqsədlə istifadə ediləcəyindən asılıdır, lakin döşəmədən üst örtük konstruksiyaların ən aşağı hissəsinədək məsafə 3,5 m-dən çox olmamalıdır. Otağın hündürlüyü 2,15 m-dən 2,9 m-dək olan hallarda ikimərtəbəli taxtlar, bundan artıq olanda isə üçmərtəbəli taxtlar qoyulmalıdır. Sülh dövründə istismar şəraitinə görə hündürlüyü ən